

<https://doi.org/10.53656/ped2025-2.08>

Research Insights

Изследователски проникновения

ТОРМОЗЪТ В УЧИЛИЩЕ НАД УЧЕНИЦИ С РАЗЛИЧНА СЕКСУАЛНА ОРИЕНТАЦИЯ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО В СЯНКА ПРЕЗ НОВИЯ ВЕК

Георги Костов

Аграрен университет – Пловдив

Резюме. За учениците с нехетеросексуална ориентация училището е динамична и небезопасна среда. Според доклад на Институт „Отворено общество – София“ през 2018 г. честотата на речта на омразата срещу хомосексуалните се е удвоила в сравнение с 2016 г., като по този начин едно от предизвикателствата на XXI век, а именно тормозът над ЛГБТИ+ ученици, остава в сянка и е ренебрегван. Причини за тормоз над ученици с различна сексуална ориентация могат да бъдат възпитанието у дома, предразсъдъци, погрешни вярвания и схващания и морална неангажираност. И все пак хомофобията и ЛГБТИ+ предразсъдъците са ежедневно болезнено преживяване за много ученици по света. Настоящата статия си поставя за цел да изложи на преден план статистическата актуалност на проблема относно тормоза над ЛГБТИ+ ученици, да анализира най-често срещаните причини за тормоза над учениците от сексуалните малцинства и да придаде важност на проблема с надеждата за по-широко запознаване с него.

Ключови думи: ЛГБТИ+; ученици; тормоз; училище; предизвикателство; причини

Увод

Тормозът е агресивно поведение, при което един или повече ученици умишлено нанасят жертвите психологически, вербално или физически многократно във времето и в ситуации с дисбаланс на силите между жертва и извършител(и) (King et al. 1996; Kurki-Kangas et al. 2018, p. 1; Olweus 2013). **Младежи от сексуално малцинство** са млади хора със сексуално влечение към същия или и двата пола и/или партньори или младежи, които се самоопределят като гейове, лесбийки или бисексуални (Berlan et al. 2010, p. 1).

Някои събития по света успяват да съсредоточат значително общественото внимание и дискусиите върху безопасността и благосъстоянието на учениците за ЛГБТИ+ младежи. Убийството на 15-годишния Лорънс Кинг в средно-

то му училище през 2008 г. привлече вниманието на медиите по целия свят; Лорънс е убит в училище от момче, на което е подарил валентинка. Година по-късно, през 2009 г., 11-годишният Карл Уокър-Хувър се самоубива след години на тормоз и ежедневни подигравки в училище относно неговата сексуалност. Тези трагични събития представляват най-екстремните примери за несигурна училищна среда за млади хора, които са ЛГБТИ+.

В национално проучване Нансел и др. (2001) установяват, че почти един на всеки трима ученици от шести до десети клас съобщава за умерено или често участие в тормоз (и/или тормоз над други).

Училищните политики и практики, фокусирани върху сексуалната ориентация и половата идентичност (СОПИ), се появиха през последните десетилетия в отговор на добре документирания проблем с тормоза и липсата на безопасност в училище за лесбийки, гейове, бисексуални, транссексуални и интерсекс (ЛГБТИ) ученици (Collier et al. 2013; Russell et al. 2010; Russell et al. 2015, p. 1). Изследванията идентифицират политики, фокусирани върху СОПИ, които са свързани с по-ниски нива на тормоз (напр. Kosciw et al. 2014; O'Shaughnessy et al. 2004; Russell et al. 2010) (Russell et al. 2015, p. 1). Такива политики и практики включват изброени училищни политики за недискриминация и политики за борба с тормоза; наличието на здравни, психологически и социални услуги, предназначени да отговорят на уникалните нужди на ЛГБТИ+ учениците, професионално развитие на учителите за справяне с проблемите, свързани със СОПИ, и наличието на безопасни пространства и училищни клубове като хомосексуални съюзи (Russell et al. 2015, p. 1).

През последните години насилието в училище придобива измеренията на трудно овладяем социален феномен, който поради широкото си разпространение и многоаспектност стремглаво „обезценява“ съвременния облик на образователната институция като гарантираща безопасна и сигурна среда, грижеща се за благополучието на своите възпитаници. В по-широк контекст, мълчаливото понасяне на проявите на системно и неконтролируемо насилие в обществото ни хронифицира подобни модели на поведение, правейки ги допустима „норма“ и стереотип за междуличностни отношения в съзнанието на младите хора (Velikova-Tsonkova 2015, p.16).

Според данни на „Евробарометър“ от септември 2019 г. 71% от анкетираните в България са напълно несъгласни с твърдението „Няма нищо лошо в сексуални отношения между две лица от един и същи пол“. На въпроса „Колко комфортно бихте се чувствали, ако някое от вашите деца е в романтична връзка с човек от същия пол?“ 80% отговарят „некомфортно“. През 2018 г. хомосексуалните хора са втората най-засегната от реч на омразата група след ромите¹. Тези данни, сами по себе си, са изключително тревожни и подтикват към размисъл относно това на какво се дължи негативната тенденция за тормоза в училище на база различната сексуална ориентация.

1. Същност и характеристика на насилието над младежи от сексуално малцинство

Сексуалното малцинствено насилие варира от вербални обиди до физическо и сексуално посегателство (D'Augelli 1998; Gay, Lesbian, and Straight Education Network [GLSEN] 2003, GLSEN 2005; Pilkington & D'Augelli 1995; Reis & Saewyc 1999; Varjas et al. 2008, p. 60; Woodiel & Hobson 2003) и това включва вербално насилие от учители (D'Augelli 1998; Human Rights Watch 2001; Varjas et al. 2008, p. 60).

В контекста на това нарастващо внимание към безопасната училищна среда, има ясен научен консенсус, че ЛГБТИ+ младите хора, особено тези в опасен и неблагоприятен контекст, са уязвима група в своите училища (Russell et al. 2010). През последните десетилетия се наблюдава значително внимание към проблемите на ЛГБТИ+ учениците: проучванията показват повишените нива на тормоз, които младежите от сексуалните малцинства изпитват в училище, а по-скорошното внимание се фокусира върху контекста и характеристиките на училищата, които могат да поддържат негативни нагласи и поведение спрямо ЛГБТИ+ младежи. Основното предизвикателство за професионалистите в областта на образованието е как да идентифицират и проектират уравновесен училищен климат, който насърчава положителното развитие на ЛГБТИ+ и всички ученици.

Учените са започнали да проследяват рисковете за здравето на ЛГБТИ+ младежи, изложени на сексуални предразсъдъци или хомофобия в ключовите среди, които ръководят тяхното развитие: техните семейства, връстници, училища и общности. Този нарастващ обем от изследвания набляга на социалния контекст на живота на ЛГБТ младежите и демонстрира как рисковото поведение на младежите в тази популация може да се припише на семейната динамика (Ryan, Huebner, Diaz & Sanchez, 2009), взаимоотношенията с връстници (Poteat 2008; Poteat, Espelage, & Koenig 2009), училищната среда (Chesir-Teran 2003) и общностната среда (Saewyc, Poon, Homma & Skay 2008) (Russell et al. 2010). По този начин предразсъдъците и дискриминацията не само имат значение за отделните ученици; те оформят културата на училищата и застрашават ефективността на образователните институции. Например през последните години има стотици съдебни дела, свързани с проблемите на ЛГБТИ+ младежите в училищата в Съединените щати и Канада (Valentine 2008; Russell et al. 2010).

Изследователите категоризират тормоза срещу ЛГБТИ+ младежи в три категории: вербално насилие, минимална физическа атака и физическо нападение. Установено е, че вербалният тормоз над младежи от сексуалните малцинства е най-разпространеният вид тормоз в училище (Nayak & Kehily 1996; Pilkington & D'Augelli 1995; Varjas et al. 2008). Учениците, които се възприемат като сексуално малцинство, са обект на дискриминационно поведение на

тормоз, независимо от тяхната действителна сексуална ориентация (Henning-Stout & Macintosh 2000; Varjas et al. 2008). Изследванията показват, че 70 – 80% от децата, които са обект на тормоз от антигей хулигани, всъщност са хетеросексуални и че такъв тормоз е най-често срещан в средното училище и се среща във всички расови групи (O'Shaughnessy et al. 2004; Reis & Saewyc 1999; Varjas et al. 2008, p. 60).

2. Статистическа актуалност на проблема

Изследванията показват, че младежите от сексуалните малцинства са подложени на тормоз приблизително два пъти по-често от хетеросексуалните младежи (Berlan et al. 2010; Birkett et al. 2009; Eisenberg et al. 2016; Katz-Wise & Hyde 2012; Kurki-Kangas et al. 2018, p. 1; O'Malley Olsen et al. 2014; Ramsey et al. 2016; Williams et al. 2003). Например проучване, базирано на над 200 000 калифорнийски студенти, установява, че 7,5% съобщават, че са били тормозени, защото са „гейове или лесбийки или някой ги е смятал за такива“ (O'Shaughnessy et al. 2004, 3; Russell et al. 2010).

Бисексуалните младежи и онези, които се съмняват в своята ориентация, съобщават, че са толкова или дори по-подложени на тормоз, отколкото тези с еднopolови интереси (Birkett et al. 2009; Cénat et al. 2015; Kurki-Kangas et al. 2018, p. 1; Russell et al. 2014; Williams et al. 2003). Освен това момчетата от сексуалните малцинства, изглежда, са изложени на по-голям риск да бъдат тормозени, отколкото момичетата (Almeida et al. 2009), може би защото мъжкото поведение, което се отклонява от културно приетите мъжки норми, е по-малко толерирано от поведението, което се отклонява от очакваните женски роли при момичетата (Kurki-Kangas et al. 2018, p. 1; Ristori & Steensma 2016).

Като се имат предвид ЛГБТИ+ предразсъдъците, цифрите са още по-тревожни. Според годишния доклад за 2014 г. на Bahia's Gay Group 326 ЛГБТ хора са били убити в Бразилия. Това означава едно убийство на всеки 27 часа и показва 4,1% увеличение в сравнение с данните от 2013 г. От тези 326 смъртни случая 50% са били гейове, 41% транвестити, 4% лесбийки, 2% транвестити (т. нар. „T-lovers“), 0,9% бисексуални и 2,1% други различни сексуални ориентации. Що се отнася до възрастта, 28% от тях са били под 18 години, когато са били убити, а 68% от жертвите са били на възраст между 20 и 60 години (Bahía 2014; González-Jiménez & Fischer 2017, p. 39). Според González-Jiménez & Fischer (2017) последните данни показват, че 28% от всички смъртни случаи на ЛГБТИ+ населението са на хора на възраст под 18 години.

3. Съвременно развитие на ЛГБТИ+ младежта

Към наши дни младежите се разкриват като ЛГБТИ+ в по-голям мащаб и на по-ранна възраст в сравнение с преди. Това може да се обясни много лесно – исторически погледнато, просто почти не е имало такова нещо като „гей тий-

нейджър“, защото е имало малко на брой възможности за юношите (и не само) да се разкрият като хора с различна сексуална ориентация. Учените са сравнили проучвания на младежи лесбийки и гейове през последните 30 години и те са показали, че докладваните етапи в развитието на сексуалната идентичност – самоосъзнаване, самообозначаване и разкриване на ЛГБТИ+ идентичността пред другите – се съобщават на по-млада възраст. Въпреки това едно редовно повтарящо се проучване сред гимназисти в Канада показва намаляващ брой ученици, които се идентифицират като изцяло хетеросексуални – от 85% през 1992 г. на 82% през 2003 г. (Russell et al. 2010; Saewyc et al. 2007).

Съвременните младежи са първите, които имат видими ЛГБТИ+ модели на подражание, заедно с достъп до информация и подкрепа относно различната сексуалност в своите общности и/или онлайн пространството. Тези драматични промени създават възможностите, които младежите от сексуалните малцинства разпознават, обозначават и се разкриват като ЛГБТИ+ на по-млада възраст или в по-голям брой от преди години.

Ранните юношески години са период, през който осъзнаването и съответствието с половите роли и норми стават особено забележими (Galambos et al. 1990; Russell et al. 2010). Тази чувствителност към ролите на половете съвпада с осъзнаването на нормативните ценности по отношение на (хетеро)сексуалността. Освен това е добре установено, че висококачественият контакт с хора с различна сексуална ориентация (напр. редовно общуване с добър приятел или член на семейството, който е ЛГБТИ+) е един от най-силните предиктори за толерантни и приобщаващи нагласи (Heinze & Horn 2009; Herek & Glunt 1993; Horn 2010; Russell et al. 2010).

Предизвикателство за много ЛГБТИ+ младежи е напрежението в развитието между тяхната лична осведоменост и желание за разкриване и степента, до която разкриването може да противоречи на социалния натиск на съответствие, който изглежда особено силен през ранните и средните юношески години. По този начин, докато драматичните социални промени през последните десетилетия доведоха до безпрецедентни възможности за изява на ЛГБТИ+ младежите, техните междуличностни и културни реалности често все още се характеризират с предразсъдъци и хомофобия (Russell et al. 2010).

4. Причини за тормоза в училище над ученици с различна сексуална ориентация

Хомофобия и хетеросексизъм. Хомофобията се основава на предразсъдъци и стереотипи, които отразяват важни психологически функции, които могат да допринесат за формирането на негативни нагласи (Herek et al. 2002), особено по време на юношеството (Baiocco et al. 2014; Camodeca et al. 2018, p. 3; Russell & Fish 2016; Vicario et al. 2005). Първата е социално-експресивната функция, която позволява както да се дистанцират лицата от сексуалните мал-

цинства, така и да се посочи принадлежността им към йерархично висшата група (хетеросексуалните хора). Традиционните убеждения за ролята на пола, модерният сексизъм и хипермъжествеността са най-подходящите предиктори за хомофобски предразсъдъци, които са психологически и социално изгодни за собствената сексуална идентичност (Camodeca et al. 2018, p. 3; Herek 1986; Herek 1987; Lingiardi et al. 2016; Whitley 2001).

Друга критична функция на хомофобските предразсъдъци е защитно-експресивната. Хомофобията може да помогне за намаляване на интрапсихическото безпокойство относно чувството за неадекватност при посрещането на тесни хетеросексуални изисквания за ролята на пола, като тези по отношение на личната представа за себе си за мъжественост. Друга функция е ценностно-експресивната функция, която отразява морален възглед за хомосексуалността: тя служи за поддържане на тези ценности като част от собствената представа за себе си и за оправдаване на хомофобски нагласи, основани на морални, религиозни или консервативни основания (Camodeca et al. 2018, p. 3; Herek 1986; Vicario et al. 2005). По отношение на предразсъдъците и хомофобската виктимизация, някои проучвания (Glick et al. 2007; Salvati et al. 2016) показват, че лица, които проявяват ниски нива на предразсъдъци, се възприемат като заплаха за хетеросексуалната идентичност и е по-вероятно да бъдат дискриминирани заради тяхната истинска или предполагаема хомосексуалност. Следователно нападенията срещу ЛГБТИ+ лица или към тези, които имат положително отношение към сексуалните малцинства, могат да осигурят средство за насилниците да утвърдят и защитят своята хетеросексуалност, като атакуват някого, който символизира неприемлив аспект от техните личности или заплаха за хетеросексуалната група (Camodeca et al. 2018, p. 3; Herek 1986).

Що се отнася до хомофобския тормоз, можем да разсъждаваме, че подрастващите, които смятат, че тормозенето на някого заради собствената му сексуална ориентация е подходящо и че жертвата заслужава да бъде обидена, имплицитно приемат, че тяхното хомофобско поведение не трябва да бъде порицавано или дори наказвано. По този начин те могат да се отклонят от социалните и моралните стандарти, санкциониращи тормоза над ЛГБТИ+ общността и могат лесно да го оправдаят.

Хомофобията често се описва като ирационален страх и омраза към хора, които са гейове или лесбийки (Griffin 1998; Herek 2000; Kivel & Kleiber 2000; Varjas et al. 2008, p. 62). Van Wormer (2003) предполага, че нежеланието на училищния персонал да защити ученици от сексуалните малцинства и да порицае извършителите на тормоз над тях, показва имплицитното им приемане на хомофобията.

По своята същност хетеросексизмът е идеология, която заклежда всяка сексуална ориентация, различна от хетеросексуалната. Tharinger и Wells (2000)

посочват, че хетеросексизмът има тенденция да се появява в изследванията и практиката, като пренебрегва уникалните процеси на развитие на младежите от сексуалните малцинства или като етикетира тези процеси като ненормални.

Според Lock (2002), макар и да се наблюдава през целия живот, стигматизирането към влечението към същия пол е най-силно изразено през юношеството. С развитието на сексуалната и личната идентичност подрастващите често са изложени на език и поведение, които засилват хомофобията и хетеросексизма (Burn 2000; Lock 2002; Varjas et al. 2008, p. 63).

Несъответствие на ролята на пола. Независимо от сексуалната си ориентация учениците често са тормозени, защото не се съобразяват с традиционното поведение на половата роля (Cianciotto & Cahill 2003; Lock 2002; D'Augelli 1998; Pilkington & D'Augelli 1995; Savin-Williams 1994; Varjas et al. 2008, p. 63). Резултатите от скорошни проучвания, изследващи вярванията на подрастващите спрямо поведението на половата роля, отразяват констатациите от проучвания с възрастни популации (Deaux & Lewis 1984; Kite & Whitley 1996; Whitley & Egisdottir 2000; Varjas et al. 2008, p. 63). Това означава, че младежите, които поддържат по-традиционни убеждения за ролята на пола, демонстрират по-негативно отношение към хомосексуалността. Тази система от вярвания на пола описва традиционните схващания за мъжете и жените, включително съдържа схващания относно качествата на мъжествеността и женствеността.

Мъжете в юношеска възраст, които показват повече стереотипно женствени характеристики, и юношите жени, които показват стереотипно мъжествено поведение, е по-вероятно да бъдат считани за хомосексуални (Deaux & Lewis 1984; Varjas et al. 2008, p. 64). Rivers (1995) съобщава за появата на хомофобски тормоз в училище, започвайки между 10- и 11-годишна възраст. Докато изучават отношението към хомофобията и тормоза при момчета на възраст от 11 до 14 години, Phoenix et al. (2003) установяват, че момчетата оценяват гей мъжете като притежаващи женствени черти. Тези участници съобщават, че се чувстват застрашени в училище и подробно описват колко е важно да се представят като „мачо“, за да са сигурни, че другите ученици няма да ги тормозят, защото се възприемат като гей (Phoenix et al. 2003; Varjas et al. 2008, p. 64). Swain (2003) съобщава, че подрастващите момчета често използват хомофобски забележки като начин да придобият статус в своите групи от връстници, да демонстрират хегемонна мъжественост и да увековечат подчинението на младежите, които не отговарят на пола. Натишкът от околната среда да бъде типичен за пола, е голям през детството и юношеството. Следователно не е изненадващо, че несъответстващи на пола или нетипични по пола младежи често са тормозени по-често от своите връстници и възрастни (Pilkington & D'Augelli 1995; Savin-Williams 1994; Varjas et al. 2008, p. 64).

Социална приемливост на антигей пейоративите. Според неправителствената организация „Хюман Райтс Уоч“ (Human Rights Watch) (2001) думите „педераст“ и „куиър“ са често използвани пейоративи в училищата. Изследвайки употребата на пейоративи от деца в училищна възраст, Thurlow (2001) установява, че 35% процента от всички ученици съобщават, че са наричани гейове или лесбийки. От 887 участници в гимназията от сексуални малцинства в Националното проучване на климата в училище на GLSEN (2003) 91,5% съобщават, че са чули хомофобски обръщения в училище. Въпреки че младежите от сексуалните малцинства невинаги са „мишените“, те вероятно ще възприемат антигей пейоративите като дискриминационни спрямо себе си поради тяхната сексуална ориентация (Burn 2000; Varjas et al. 2008, p. 64).

Herek (1990) описва антигей езика като обслужващ три възможни функции в рамките на културата на една група. Социално-експресивната функция помага на индивидите да получат одобрение от важни лица в групата. Ценностно-експресивната функция утвърждава собствената доброта на индивидите чрез разграничаване между нежеланата група (хомосексуални) и желаната група (хетеросексуални). И накрая, когато хората изпитват хомоеротични мисли, този антигей език може да служи като защитна функция, като несъзнателно атакува „неприемливата“ част от себе си (Herek 1990; Varjas et al. 2008, p. 64). Въпреки че хомофобският език може да изглежда незначителен в сравнение с насилствените престъпления от омраза, извършени срещу тези младежи, Burn (2000) отбелязва, че този език е допринесъл за училищния климат, при който хомофобският тормоз от страна на учениците, който се приема или игнорира от училищния персонал, подкрепя социалната приемливост на поведението, което показват предразсъдъци срещу лица, които са или се възприемат като сексуално малцинство (Varjas et al. 2008, p. 64).

Злоупотребата с наркотични вещества. Употребата на наркотици и алкохол от младежите от сексуалните малцинства е друга последица, която може да е свързана с тормоза, който младежите от сексуалните малцинства изпитват поради своята предполагаема сексуална ориентация (Human Rights Watch 2001; Jordan 2000; Varjas et al. 2008, p. 68). Произходът на злоупотребата с наркотици при младежите от сексуалните малцинства може да бъде свързан с чувство за невидимост, депресия, изолация или постоянен стрес, свързан със стигматизирането (Jordan 2000; Munoz-Plaza et al. 2002; Remafedi 1987b; Saewyc et al. 2006; Savin-Williams 1994; Varjas et al. 2008, p. 68). Данни за здравния риск, получени от над 4000 анонимни държавни гимназисти в Масачузетс, установяват, че в сравнение с хетеросексуалните си връстници 104-те самоопределили се младежи от сексуалното малцинство са 3 пъти по-склонни да употребяват марихуана, 10 пъти по-вероятно да съобщават за употреба на кокаин и 15 пъти по-голяма вероятност да споделят игли (Garofalo et al. 1998; Varjas et al. 2008 p. 68). В допълнително проучване на ученици от гимназията

една четвърт от хетеросексуалните участници съобщават, че използват махихуана в сравнение с 48% от учениците от сексуалните малцинства, 2% от хетеросексуалните студенти съобщават, че са употребявали крeк или кокаин, докато 27% от студентите от сексуалните малцинства съобщават за употреба в миналото на крeк или кокаин (Orenstein 2001; Varjas et al. 2008 p. 68). Въпреки че тази група от изследвания илюстрира, че младежите от сексуалните малцинства имат значително по-високи нива на злоупотреба с вещества, отколкото техните хетеросексуални връстници, те не обръщат систематично внимание на интерактивните ефекти от тормоза и злоупотребата с вещества при младежите от сексуалните малцинства.

Бездомност, проституция и ХИВ/СПИН. Отхвърлянето и тормозът на младежи от сексуалните малцинства в техните домове и училища може да доведе до бездомност, която включва редица свързани рискове (Cochran et al. 2002; Varjas et al. 2008; pp. 68). Има някои изследвания, които илюстрират уязвимостта, ежедневните трудности и предизвикателствата за оцеляване на бездомността, проституцията и ХИВ/СПИН сред младежите от сексуалните малцинства. Например бездомните младежи от сексуалното малцинство съобщават за повече злоупотреба с вещества, отколкото хетеросексуалните младежи (Cochran et al. 2002; Rivers 2000; Rivers 2001; Ryan & Futterman 1998; Varjas et al. 2008; p. 68). Освен това се съобщава, че значителен процент от бездомните младежи са ЛГБТИ+ (оценките варират от 2 – 50%; Human Rights Watch 2001). Варирането в тези докладвани проценти може да се дължи отчасти на нежеланието на бездомните младежи да разкрият сексуалната си ориентация пред властите.

Някои данни сочат, че младежи от сексуалните малцинства, които са подложени на тормоз и насилие в училище или в домовете си, също могат да се окажат в непропорционално голям брой на улицата, защото са били принудени да напуснат дома си или от системата за приемна грижа, след като тяхната сексуална ориентация е разкрита (Cochran et al. 2002; Savin-Williams 1994; Varjas et al., p. 69). Когато избягалите младежи не намерят веднага подкрепата и услугите, от които се нуждаят, те вероятно ще се обърнат към проституцията, за да оцелеят (Cianciotto & Cahill 2003; Varjas et al., p. 69). Този „секс за оцеляване“ често увеличава шанса на младежите да се заразят с ХИВ/СПИН и други болести, предавани по полов път (Cochran et al. 2002; Human Rights Watch 2001; Varjas et al. 2008, p. 69).

Има много малко изследвания, които илюстрират интерактивните връзки между тормоза и резултатите от рисков сексуално поведение в популациите на бездомни сексуални малцинства. Следователно малко се знае как тормозът води до тези резултати в тази популация и как рисковото сексуално поведение изостря проблемите, свързани с тормоза, изпитван от тези бездомни младежи. Проблемите, свързани с рисковото сексуално поведение, не се ограни-

чават до младежите от сексуалните малцинства, които са бездомни, и поне едно разследване показва връзка между тормоза над младежи от сексуалните малцинства и болестите, предавани по полов път. Rivers (1995) установява, че ЛГБТИ+ младежи, които са били тормозени в училище, впоследствие са имали значително по-голям брой сексуални партньори от техните връстници, което увеличава риска от излагане на ХИВ/СПИН и други полово предавани болести (Varjas et al. 2008, p. 69).

5. Образователни последици за учениците от сексуалните малцинства

Младежите от сексуалните малцинства често изпитват спад в интереса и успеха в училище и това може да се дължи отчасти на училищния тормоз (D'Augelli, 1998; Hetrick & Martin, 1987; Human Rights Watch, 2001; Russell & Truong, 2001; Varjas et al. 2008, pp. 69 – 70). Машабни проучвания (напр. Националното проучване на училищния климат от 2003 г., 2005 г. From Teasing to Torment, проведено от GLSEN, докладите на Американската асоциация на университетските жени [AAUW] Hostile Hallways 1993 и 2001 г.) откриват връзки между академичното представяне, преживяванията на тормоз и опасна учебна среда в училище.

Според Human Rights Watch (2001) в сравнение с хетеросексуалните младежи, младежите от сексуалните малцинства са били 3 пъти по-склонни да бъдат нападнати или са участвали в поне един физически бой в училище. В допълнение, те са били 3 пъти по-склонни да бъдат нападнати или заплашвани с оръжие и 4 пъти по-вероятно да пропуснат училище поради страх от тормоз (Varjas et al. 2008, p. 70). Garofalo и др. (1998) предполагат, че младежите от ЛГБТИ+ обществото са пет пъти по-склонни от хетеросексуалните младежи да пропуснат училище поради страхове за личната си безопасност. Всички тези резултати вероятно са свързани с лошо представяне в училище.

Втози контекст учениците от сексуалните малцинства са по-склонни да напуснат училище поради тормоз, фокусиран върху сексуалната ориентация (Human Rights Watch, 2001; Fontaine, 1997; Remafedi, 1987b; Varjas et al. 2008, p. 70). Младежите от сексуалните малцинства, които остават в училище, прекарват прекалено много от времето си, опитвайки се да избегнат коридорите, часовете по физкултура или всяка друга неконтролирана зона, където има вероятност да се случи физически и/или вербален тормоз. Според проучване на училищния климат, проведено от GLSEN (2003 г.), учениците от сексуалните малцинства, които често са се сблъскали с вербален тормоз поради сексуалната си ориентация, са имали среден успех с 10% по-нисък от учениците от сексуалните малцинства, които рядко са изпитвали вербален тормоз. Освен това студентите от сексуалните малцинства, които съобщават за чести вербални тормози, са по-малко склонни да посещават колеж, отколкото студентите от сексуалните малцинства, които съобщават за рядък или по-рядък тормоз

(GLSEN 2003; Varjas et al. 2008; p. 70). Намаляването на училищните резултати се свързва със страх от насилие в училище и/или словесно нападение (Bontempo & D'Augelli, 2002; Varjas et al. 2008; p. 70).

Заключение

В културите на древния свят не е имало нужда от обозначения като ЛГБ-ТИ+, защото не е била отбелязана разлика между това, което сега се определя като „хомосексуални“ и „хетеросексуални“ връзки. В Гърция, Рим и други култури се е смятало, че свободният мъж, който е „изиграл ролята на жената“ в една връзка, е компрометирил своята мъжественост, но не се е обръщало внимание на самата връзка. Древните писатели редовно пропускат сексуалната ориентация на индивида, освен ако тя няма някакво отношение към разглежданото събитие, тъй като сексуалната идентичност не е проблем. В Месопотамия, така наречената „люлка на цивилизацията“, връзките между лица от един и същи пол са били толкова често срещани, въз основа на доказателства от произведения на изкуството, както и от литература, че са изобразявани еднакво с тези на противоположния пол².

Привличането към същия и/или двата пола се свързва с подлагането на тормоз през юношеството, дори когато се отчита объркването от проблеми с психичното здраве и извършването на тормоз. Необходими са специфични подходи срещу тормоза, които насърчават сексуалното равенство и приемането на сексуалното разнообразие (Kurki-Kangas et al. 2018, p. 12).

Тъй като образователният контекст е една от най-важните среди на социализация сред тийнейджърите, училищата трябва да приемат разнообразието в него и повече да не пренебрегват екзистенциалното сексуално разнообразие в това пространство (González-Jiménez & Fischer 2017, p. 42; Louro 2007). Според Borges et al. (2011) училищните директори и наставниците трябва да бъдат чувствителни към проблема, за да предоставят по-добра подкрепа на учителите при справянето с проблемите на сексуалното образование. Важно е образователната система и училищата да разполагат с подходящи средства за деконструкция на хетероцентричната нормативност, за да запазят правата и гражданството на хората, които не се идентифицират с преобладаващите модели на хетеросексуалност (González-Jiménez & Fischer 2017, p. 42; Teixeira-Filho et al. 2011).

БЕЛЕЖКИ

1. ФОНДАЦИЯ „SINGLE STEP“ (2020). Нагласи към ЛГБТИ* учениците в българските училища. Национално проучване. Доклад, София, 6.
2. MARK, J. J. (2021). LGBTQ+ in the Ancient World. World History Encyclopedia. Retrieved from <https://www.worldhistory.org/article/1790/lgbtq-in-the-ancient-world/>.

REFERENCES

- BERLAN, E. D.; CORLISS, H. L.; FIELD, A. E.; GOODMAN, E., & AUSTIN, S. B., 2010. Sexual orientation and bullying among adolescents in the growing up today study. *Journal of Adolescent Health*, vol. 46, no. 4, pp. 366 – 371. ISSN 1054-139X.
- CAMODECA, M.; R. BAIOTTO & POSA, O., 2018. Homophobic bullying and victimization among adolescents: The role of prejudice, moral disengagement, and sexual orientation. *European Journal of Developmental Psychology*, vol. 16, no. 5, pp. 3. ISSN 1740-5610.
- GONZALEZ-JIMENEZ, A. J.; VINICIUS, F., 2017. Gender and Sexual Orientation among Adolescents in Brazil: An Analysis of the Prejudice and Bullying in the Educational Context, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, vol. 237, pp. 38 – 43. ISSN 1877-0428.
- KURKI-KANGAS, L.; MARTTUNEN, M.; FRÖJD, S. & RIITTAKERTTU, K.-H., 2018. Sexual Orientation and Bullying Involvement in Adolescence: The Role of Gender, Age, and Mental Health, *Journal of School Violence*, vol. 18, no. 3, pp. 1 – 12. ISSN 1538-8239.
- RUSSELL, S. T. ET AL., 2010. Safe Schools Policy for LGBTQ Students and commentaries. *Social Policy Report*, vol. 24, no. 4, pp. 1 – 25. ISSN 2379-3988.
- RUSSELL, S. T., ET AL., 2015. Are school policies focused on sexual orientation and gender identity associated with less bullying? Teachers' perspectives, *Journal of School Psychology*, vol. 54, pp. 1. ISSN 0022-4405.
- VARJAS, K.; DEW, B.; M. MARSHALL; E. GRAYBILL; A. SINGH, J. MEYERS & L. BIRCKBICHLER, 2008. Bullying in Schools Towards Sexual Minority Youth, *Journal of School Violence*, vol. 7, no. 2, pp. 59 – 86. ISSN 1538-8239.
- VELIKOVA-TSONKOVA, B., 2015. Limiting and preventing school violence through the principles of community development. *Upravlienie i obrazovanie-Management and education* [in Bulgarian], vol. 11, no. 4, pp. 16.

SCHOOL BULLYING OF STUDENTS WITH DIFFERENT SEXUAL ORIENTATIONS – THE CHALLENGE IN SHADOW OF THE NEW CENTURY

Abstract. For non-heterosexual students, school is a dynamic and unsafe environment. According to a report by the Open Society Institute - Sofia, in 2018 the frequency of hate speech against homosexuals doubled compared to 2016, thus one of the challenges of the 21st century, namely the bullying of LGBTI+ students, remains in the shadows and neglected. Reasons for bullying students of different sexual orientation can be upbringing at home, prejudice, wrong beliefs and perceptions and moral disengagement. Yet homophobia and LGBTI+ prejudice is a daily painful experience for many students around the world. This article aims to highlight the statistical relevance of the problem of bullying of LGBTI+ students, to analyze the most common reasons for bullying of sexual minority students, and to give importance to the problem in the hope of wider awareness of him.

Keywords: LGBTQ+, students; bullying; school; challenge; causes

✉ **Mr. Georgi Kostov**

ORCID iD: 0009-0004-1269-6604

Faculty of Agronomy

Agricultural University

Plovdiv, Bulgaria

E-mail: georgikostov@au-plovdiv.bg